

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський державний аграрний університет
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
здобувачами вищої освіти
освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина
спеціальність 211 Ветеринарна медицина
галузь знань 21 Ветеринарна медицина
ступінь вищої освіти магістр 2020 року набору
(термін навчання 6 навчальних років)

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти, освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина, спеціальність 211 Ветеринарна медицина, галузь знань 21 Ветеринарна медицина, ступінь вищої освіти магістр, 2020 року набору. Полтава. ПДАУ, 2025. 44 с.

Викладено рекомендації із структурного оформлення, порядку підготовки та захисту кваліфікаційних робіт. Наведені вказівки та вимоги до проведення експериментальних, аналітичних та статистичних досліджень, а також рекомендації з виконання окремих розділів кваліфікаційної роботи.

УКЛАДАЧІ:

КУЛИНИЧ Сергій, доктор ветеринарних наук, професор
КИРИЧКО Борис, доктор ветеринарних наук, професор
ЄВСТАФ'ЄВА Валентина, доктор ветеринарних наук, професор
КРУЧИНЕНКО Олег, доктор ветеринарних наук, професор
МЕЛЬНИЧУК Віталій, доктор ветеринарних наук, професор
ДМИТРЕНКО Надія, кандидат ветеринарних наук, доцент
ОМЕЛЬЧЕНКО Ганна, кандидат ветеринарних наук, доцент
ПЕТРЕНКО Максим, кандидат сільськогосподарських наук, доктор філософії з ветеринарної медицини, доцент
КИРИЧКО Олена, кандидат ветеринарних наук, доцент
ШЕЛУДЬКО Анастасія, методист
БУРДА Тетяна, завідувач навчально-наукової лабораторії терапії кафедри терапії імені професора П. І. Локеса

Рецензент: МАЛЮК Микола, доктор ветеринарних наук, професор, завідувач кафедри хірургії і патофізіології імені академіка І. О. Поваженка Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Методичні рекомендації до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами вищої освіти, освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина, спеціальність 211 Ветеринарна медицина, галузь знань 21 Ветеринарна медицина, ступінь вищої освіти магістр, 2020 року набору розглянуто та схвалено на засіданні кафедри хірургії та акушерства від 01 вересня 2025 року, протокол № 1, затверджено радою з якості вищої освіти спеціальності «Ветеринарна медицина» 01 вересня 2025 року, протокол № 1.

Відповідальний за випуск: Надія ДМИТРЕНКО

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. КЕРІВНИЦТВО І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	5
3. ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	6
4. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	7
5. ПОРЯДОК ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛІВ РОБОТИ	9
5.1. Завдання на виконання кваліфікаційної роботи	10
5.2. Реферат	10
5.3. Вступ	11
5.4. Огляд літератури	11
5.5. Власні дослідження	12
5.5.1. Матеріал і методи досліджень	12
5.5.2. Характеристика місця виконання роботи	12
5.5.3. Результати власних досліджень	12
5.5.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів	12
5.5.5. Обговорення результатів власних досліджень	24
5.6. Біобезпека на виробництві	24
5.7. Висновки	25
5.8. Список використаних джерел	25
5.9. Додатки	26
6. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	26
7. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	27
8. ДОДАТКИ	
Додаток А	29
Додаток Б	30
Додаток В	32
Додаток Г	33
Додаток Д	34
Додаток Е	35
Додаток Ж	38

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА це вид атестації здобувачів вищої освіти, що передбачається на завершальному етапі здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів вищої освіти. Виконуючи кваліфікаційну роботу, здобувач вищої освіти поглиблює знання з фундаментальних та клінічних дисциплін, засвоює методики експериментальних досліджень, набуває навиків співставлення результатів своїх досліджень з літературними даними, аналізу, узагальнення і літературного оформлення одержаних результатів з теми дослідження, набуває вміння вести науковий пошук, який розвиває у майбутнього фахівця ветеринарної медицини творчий підхід до роботи.

Теми кваліфікаційних робіт визначаються кафедрою за особистими письмовими заявами здобувачів вищої освіти з урахуванням їх бажання, нахилу і практичного досвіду, умов на місці виконання роботи. Тема кваліфікаційної роботи повинна бути актуальною, базуватися на матеріалах експериментальних та виробничих дослідів.

Тематика кваліфікаційних робіт розглядається на засіданні відповідної кафедри, а потім подається на розгляд вченої ради факультету та затверджується наказом ректора університету.

Базою виконання кваліфікаційних робіт можуть бути сільськогосподарські підприємства різних форм власності, навчальні господарства, державні чи приватні заклади ветеринарної медицини (клініки, лабораторії тощо), а також лабораторії кафедр чи навчально-науково-виробнича клініка факультету ветеринарної медицини, де проводяться основні клініко-експериментальні дослідження.

Виконуючи кваліфікаційну роботу, необхідно скласти план роботи, визначити місце, обсяг досліджень і спостережень та розробити схему досліду, написати і засвоїти методики проведення досліджень, передбачити очікувані результати і календарні терміни виконання розділів.

Важливе місце у кваліфікаційній роботі посідає проведення необхідних лабораторних досліджень (гематологічних, біохімічних, бактеріологічних, вірусологічних, патологоанатомічних, паразитологічних тощо). Кваліфікаційну роботу бажано забезпечити якісними і змістовними ілюстраціями (оригінальними рисунками, схемами, діаграмами тощо).

Про результати виконання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти періодично звітує перед науковим керівником, виступає з повідомленнями на засіданнях гуртків кафедри та доповідями на наукових конференціях, за наслідками досліджень публікує статті чи тези доповідей.

До захисту допускаються кваліфікаційні роботи, що оформлені згідно вимог, мають висновок керівника, рецензію, відповідну супровідну документацію а також забезпечені звітом про оригінальність роботи.

При написанні кваліфікаційної роботи здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись академічної доброчесності, а саме:

- здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надавати достовірну інформацію про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації.

Порядок перевірки кваліфікаційних робіт на рівень оригінальності академічних текстів регламентується «Порядком перевірки академічних текстів на наявність текстових запозичень у Полтавському державному аграрному університеті».

2. КЕРІВНИЦТВО І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Керівник кваліфікаційної роботи закріплюється наказом ректора з числа науково-педагогічних працівників факультету ветеринарної медицини, що мають відповідний науковий ступінь та/або вчені звання.

Керівник кваліфікаційної роботи:

- надає здобувачу вищої освіти допомогу у розробці календарного плану роботи на весь період із зазначенням черговості виконання окремих етапів;
- рекомендує необхідну наукову літературу, довідникові і архівні матеріали й інші джерела відповідно до теми роботи;
- надає систематичні консультації;
- перевіряє якість виконання роботи (за етапами і загалом);
- визначає ступінь готовності роботи та інформує про це деканат факультету.

За пропозицією керівника кваліфікаційної роботи в разі необхідності кафедри надається право запрошувати консультантів з окремих розділів кваліфікаційної роботи за рахунок ліміту часу, відведеного на керівництво кваліфікаційної роботи.

Консультанти надають допомогу здобувачу вищої освіти в роботі над відповідним розділом, перевіряють якість його виконання і ставлять у завданні на кваліфікаційну роботу свій підпис.

До початку виконання кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти повинен ознайомитись із методичними рекомендаціями до виконання кваліфікаційної роботи, розміщеними на сайті університету.

На завершальному етапі виконання кваліфікаційної роботи матеріали передаються для перевірки на нормоконтроль науково-педагогічним працівникам, що мають відповідне навчальне навантаження. Після цього матеріали кваліфікаційної роботи передаються для перевірки на рівень оригінальності академічних текстів, що регламентується відповідним Порядком.

Завершену кваліфікаційну роботу, підписану здобувачем вищої освіти і консультантами, подають керівнику. Після перегляду і схвалення кваліфікаційної роботи керівник підписує її і разом зі своїм письмовим висновком у поданні передає її завідувачу кафедри.

У висновку керівника повинна бути характеристика виконаної роботи з усіх розділів, а також відзначені особисті якості здобувача вищої освіти, ступінь його підготовки до самостійної діяльності відповідно до набутої кваліфікації, зроблено висновок про можливість допуску роботи до захисту в ЕК.

Завідувач кафедри на підставі рішення, прийнятого на засіданні кафедри, вирішує питання про допуск роботи до захисту, робить відповідний запис на титульному аркуші.

У випадку, коли здобувач вищої освіти не виконав плану і завдань кваліфікаційної

роботи, постійно порушував графік звітування про хід її виконання, за поданням керівника роботи на засіданні кафедри розглядається питання про неможливість допуску такої кваліфікаційної роботи до захисту в ЕК. Протокол засідання кафедри подається в деканат, який виносить прийняте рішення на затвердження у вчену раду факультету.

Кваліфікаційну роботу, допущену кафедрою до захисту, направляють на рецензію до початку роботи ЕК. Склад рецензентів затверджується ректором університету за поданням декана факультету з числа науково-педагогічних працівників, які не працюють на цій кафедрі, або спеціалістів виробництва і наукових установ, що мають відповідну кваліфікацію і стаж роботи за фахом не менше 10 років.

3. ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проведення клініко-експериментальних досліджень за темою кваліфікаційної роботи є її обов'язковим елементом, передбачає дотримання правил формування дослідних (однієї чи двох) та контрольної груп тварин (в кожній групі не менше 6). Відмінності за тим чи іншим показником у тварин-аналогів не повинні перевищувати 5 %.

Під час проведення дослідів тварини всіх груп повинні знаходитися в однакових умовах годівлі і утримання. Для тварин дослідних груп створюють додаткові фактори (призначають різні лікувальні чи профілактичні засоби тощо), що можуть вплинути на стан тварин чи перебіг їх захворювання. До того ж враховують всі зміни у тварин експериментальної групи порівняно з контрольною.

Важливим моментом контролю за станом тварин дослідної та контрольної груп є реєстрація даних клінічного дослідження (температури тіла, частоти дихання, пульсу, стану слизових оболонок, лімфовузлів тощо), яке проводять в одні і ті ж години доби. Зважування тварин рекомендується здійснювати у ранкові години, до годівлі.

Статистичну обробку цифрових даних досліджень проводять обов'язково з визначенням таких показників: M (середньої), m (помилки середньої), p (вірогідність результатів).

При проведенні досліджень слід дотримуватись вимог біоетики. Головними її принципами є гуманне поводження з тваринами та їх обґрунтоване, раціональне використання в експерименті, безпечність досліджень для людей, тварин і довкілля. Наукові дослідження повинні плануватись та виконуватись з урахуванням їх значення для здоров'я тварин, прогресу науки та суспільної користі. Використання тварин в експериментах припустимо, якщо доведено, що неможливе застосування альтернативних методів. Відповідно до мети експерименту добираються тварини певного виду, породи, лінії, віку, статі. Кількість тварин, що використовується повинна бути мінімальною для отримання якісних результатів. Повинні бути мінімізовані стрес, біль та дискомфорт. За необхідністю застосовують седативні засоби чи анестетики. Процедуру евтаназії бажано уникнути або проводити гуманним способом. Для утримання тварин необхідно створити умови, які відповідають їх виду та сприяють здоров'ю і благополуччю. Тому їх утримання, догляд і використання повинні відповідати діючим законам, рекомендаціям та настановам. Основними з них є Закон України «Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин», Кодекс професійної етики спеціалістів ветеринарної медицини, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Європейська конвенція «Про захист хребетних тварин, які використовуються для експериментів та в інших наукових цілях», Декларація «Про гуманне ставлення до тварин», «Загальні етичні принципи експериментів на тваринах», схвалених Першим національним конгресом з

біоетики, Директива Ради ЄС стосовно захисту тварин, що утримуються для сільськогосподарських потреб.

4. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційну роботу оформляють згідно з вимогами ДСТУ 3008-95 – «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Мова кваліфікаційної роботи – державна, стиль – науковий, чіткий, без орфографічних і синтаксичних помилок, послідовність – логічна.

Пряме переписування у роботі матеріалів із літературних джерел є неприпустимим без посилання на них.

Обсяг кваліфікаційної роботи повинен складати 2,0-2,5 авторських аркушів або 45–50 сторінок комп'ютерного тексту. До обсягу кваліфікаційної роботи не включають список використаних джерел та додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

Текст кваліфікаційної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29–30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210×297 мм); шрифт текстового редактора – Word Times New Roman, розмір 14 пт. Текст слід друкувати таких розмірів берігів: лівий не менше 25 мм, правий – не менше 10 мм, верхній і нижній не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту однаковою.

Титульна сторінка кваліфікаційної роботи оформляється за єдиним зразком (додаток А). За титульною сторінкою розміщують «Пояснювальну записку» (додаток Б) та «Завдання на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти» (додаток В). Наступна сторінка тексту – «ЗМІСТ», далі йде «РЕФЕРАТ», цією сторінкою відкривається нумерація роботи (сторінка б).

Якщо у кваліфікаційній роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту як «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ». Перелік умовних скорочень надається у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом, після реферату. Перелік слід друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

Текст основної частини кваліфікаційної роботи поділяють на розділи та підрозділи.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки структурних елементів роботи і заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи. Заголовки підрозділів слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Заголовки відділяються від тексту зверху і знизу при комп'ютерному наборі двома рядками.

Абзаци в тексті починають відступом, що дорівнює не менше 1,25 см та повинен бути однаковим впродовж усього тексту.

Знаки, літери, символи, позначення, які неможливо ввести із клавіатури, а також математичні і хімічні формули вписуються від руки чорнилом (пастою) чорного кольору.

Помилки, описки і графічні неточності, виявлені у процесі виконання роботи, допускається виправляти підчищенням або з використанням коректора і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (графіки) рукописним способом (чорними чорнилом,

пастою, тушшю). Допускається не більше трьох виправлень на одну сторінку.

Пошкодження аркушів, помарки і сліди неповністю видаленого попереднього тексту в роботі не допускаються.

Сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, дотримуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці, шрифт Times New Roman 12 пт. Титульний лист, пояснювальну записку, обидві сторінки завдання включають до загальної нумерації сторінок роботи, номер сторінки не ставлять.

Цифровий матеріал, отриманий під час досліджень, доцільно розміщувати у компактних, забезпечених тематичними підзаголовками і пронумерованих таблицях (додаток Е).

Таблицю розташовують безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання у тексті.

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами, порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу.

Таблиці кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою позначення додатка Таблиця А.1. Якщо у роботі одна таблиця, її позначають Таблиця 1.

Таблиця може мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва таблиці має бути стислою і відображати її зміст.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик.

У разі поділу таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Слово Таблиця ___вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами друкують (пишуть) Продовження таблиці _ із зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, друкують (пишуть) з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії ліворуч, праворуч і знизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею. Головка таблиці повинна бути відокремлена лінією від іншої частини таблиці. Висота рядків таблиці – не менше 8 мм.

Графу Номер за порядком до таблиці не включають. Якщо показники, параметри або інші дані необхідно нумерувати, їх порядкові номери вказують у боковику таблиці перед найменуванням.

Одиниці величин вказують або у заголовках, або у підзаголовках. Окрему графу для

одиниць не виділяють. Якщо всі параметри, розміщені у таблиці, мають тільки одну одиницю, наприклад, міліметри, то її скорочене позначення (мм) розміщують над таблицею. Якщо графі таблиці містять величини переважно однієї одиниці, але є й показники, виражені в інших одиницях, над таблицею розміщують напис про переважну одиницю, а відомості про інші одиниці дають у заголовках відповідних граф.

Цифри у графах розміщують так, щоб класи чисел у всіх графах були суто один під одним. Числові значення величин в одній графі повинні мати, як правило, однакову кількість знаків після коми. За відсутності окремих даних у таблиці слід ставити тире.

Кваліфікаційну роботу доцільно ілюструвати оригінальними, самодостатніми та інформативними рисунками, що можуть включати макро- і мікрофотографії, графіки, діаграми і схеми. Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують під ілюстрацією, і порядкові номери. У підписах до мікрофотографій з гістопрепаратів, інвазійних елементів, клітин мікроорганізмів тощо потрібно вказувати метод фарбування (якщо препарат не нативний) і величину збільшення, або на зображення з використанням відповідного програмного забезпечення наноситься масштабна лінійка (наприклад, 10 мкм, 50 мкм, 100 мкм), яка відображає реальний розмір наведеного на зображенні об'єкта. Кількість ілюстрацій повинна бути достатньою для пояснення тексту. Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) необхідно розмішувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у тексті.

Ілюстрації, за винятком ілюстрацій додатків, слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією. Якщо рисунок один, його позначають Рис. 1. Допускається нумерувати ілюстрації в межах розділу. У цьому випадку номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад: Рис. 1.1.

Посилаючись на ілюстрації, слід писати "... відповідно до рисунка 2" в разі наскрізної нумерації і "... відповідно до рис. 1.2", за нумерації у межах розділу.

Ілюстрації, повинні мати найменування і, за потреби пояснювальні дані (підрисунковий текст). Позначку Рис. і найменування розміщують після пояснювальних даних і друкують (записують) таким чином:

Рис. 1.1 - Тварина дослідної групи.

Якщо ілюстрації створені не автором кваліфікаційної роботи, необхідно при поданні їх дотримуватись вимог чинного законодавства про авторські права вставивши відповідне посилання на джерело звідки було взяте зображення.

Список використаних літературних джерел має містити 35–50 літературних джерел, 60–70 % з яких повинні бути опубліковані за останні 10 років.

5. ПОРЯДОК ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛІВ РОБОТИ

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І
ТЕРМІНІВ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1.

1.2.

1.3.

1.3. Висновок з огляду літератури

РОЗДІЛ 2. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Матеріал і методи дослідження

2.2. Характеристика місця виконання роботи

2.3. Результати власних досліджень

2.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів

2.5. Обговорення результатів власних досліджень

РОЗДІЛ 3. БЮБЕЗПЕКА НА ВИРОБНИЦТВІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5.1. Завдання на виконання кваліфікаційної роботи

Відповідно до теми кваліфікаційної роботи керівник складає і видає здобувачу вищої освіти завдання на виконання кваліфікаційної роботи з урахуванням місця виконання досліджень.

Після закінчення роботи над кваліфікаційною роботою завдання разом з іншими текстовими документами переплітаються і представляються в екзаменаційну комісію.

У завданні вказуються: назва ЗВО і факультету; назва кафедри; освітньо-професійна програма, спеціальність; ступінь вищої освіти; тема кваліфікаційної роботи; керівник роботи; номер та дата протоколу засідання кафедри про затвердження теми; строк подання здобувачем вищої освіти роботи у деканат; вихідні дані до роботи; зміст роботи (перелік питань, що розробляються).

Підписують завдання керівник кваліфікаційної роботи, консультанти і здобувач вищої освіти. Затверджує завдання завідувач кафедри, на якій виконується кваліфікаційна робота.

Допускається друкувати завдання з двох боків друкарського аркуша формату А4 (додаток В).

5.2. Реферат

Здобувачі вищої освіти також пишуть реферат кваліфікаційної роботи, який містить загальну характеристику кваліфікаційної роботи (інформацію щодо структури, кількості додатків, ілюстрацій, таблиць, використаних джерел; обсяг кваліфікаційної роботи у сторінках) та стислий виклад основного змісту (за розділами), висновки та список публікацій здобувача, участь у конференціях, семінарах тощо. Обсяг реферату – 1–2 сторінки.

5.3. Вступ

Вступ є окремим розділом кваліфікаційної роботи. У вступі здобувач вищої освіти коротко викладає оцінку сучасного стану проблеми, відмічаючи практично розв'язані задачі, прогалини знань, що існують у даній галузі, актуальність обраної теми для вирішення конкретних завдань, обґрунтовує вибір теми, повідомляє про мету і формулює завдання роботи. Обсяг розділу – 2–3 сторінки.

5.4. Огляд літератури

Центральне місце у цитованій літературі кваліфікаційної роботи повинні займати наукові праці, офіційні матеріали, рекомендації профільних служб та міністерств, автореферати дисертацій та ін. Цінність представляють нові публікації за темою роботи (переважно, за останні 10 років).

Небажано у кваліфікаційній роботі робити посилання на матеріали підручників і навчальних посібників, оскільки вони у більшості випадків не є оригінальними дослідженнями її авторів.

Літературні дані потрібно викладати коротко, ясно, без перекручення даних і поглядів авторів, повідомляючи лише типове, показове, що має відношення до теми кваліфікаційної роботи. Посилання на автора наводяться в кінці абзацу цифрами в квадратних дужках (приклад [7] або [7, 11–13]).

Якщо в тексті вказують прізвище та скорочені ініціали автора роботи, то після них в круглих дужках пишуть рік видання праці, а в кінці посилання в квадратних дужках номер, під яким цю роботу наведено в списку використаних джерел. Далі у стислій формі викладають зміст роботи, як правило, в одному абзаці.

Характеристику роботи іншого автора потрібно починати з нового абзацу.

В огляді літератури повинні описуватися тільки ті першоджерела, які вивчалися студентом і мають пряме відношення до теми кваліфікаційної роботи. Не описувати навчальну літературу або посилання інших авторів на використані ними інші роботи.

Огляд літератури пишеться за попередньо складеним планом і повинен бути системним, цільним та послідовним. Аналіз першоджерел, які використовуються, проводять у хронологічному порядку. Не допускати повторень. Критичні зауваження необхідно аргументувати посиланнями на джерела літератури. Огляд літератури закінчують підрозділом «Висновок з огляду літератури», в якому автор у короткій формі викладає стан і рівень вирішення поставленої перед ним проблеми за даними літератури.

Назви органів, тканин, лікарських засобів, хвороб і патологічних процесів необхідно писати користуючись сучасною міжнародною анатомічною, гістологічною, клінічною, фармацевтичною і патолого-анатомічною номенклатурою, дотримуючись правил українського правопису.

У кваліфікаційній роботі необхідно користуватися загальноприйнятими скороченнями: грам – г, кілограм – кг, центнер – ц, тонна – т, гривня – грн, копійка – коп., міліметр – мм, сантиметр – см, метр – м, рисунок – рис.

Знак, % та інші застосовуються лише після цифр. В інших випадках потрібно їх писати словами.

Обсяг розділу – до 15 сторінок.

5.5. Власні дослідження

Цей розділ складає основу кваліфікаційної роботи, тому є найбільш важливим і об'ємним. Він включає ряд самостійних підрозділів, присвячених матеріалу і методикам наукових досліджень, характеристиці господарств, закладів і установ, де проводились дослідження, детальному викладенню одержаних результатів досліджень та їх обговоренню.

5.5.1. Матеріал і методи досліджень

У цьому розділі повинні бути описані конкретні методики та методи дослідження, що використовувались у процесі виконання роботи (з посиланням на автора), схема проведеного досліду тощо.

Результативність наукових досліджень залежить від вибору методик, ступеня їх освоєння і точності виконання, тому методи досліджень необхідно підбирати сучасні з урахуванням можливості їх виконання у конкретних умовах.

У цьому розділі також вказуються види тварин, використаних у дослідах, методи застосування лікувальних і профілактичних заходів, контролю їх ефективності (до трьох сторінок).

5.5.2. Характеристика місця виконання роботи

У підрозділі потрібно стисло викласти загальні відомості про сільськогосподарське підприємство, державні чи приватні заклади ветеринарної медицини (клініки, лабораторії та ін.), тваринницький комплекс, птахофабрику чи інші підприємства, на базі яких виконувалась кваліфікаційна робота; вказати провідні галузі господарства, рівень їх спеціалізації; види тварин, їх поголів'я, порідний склад і продуктивність; методи утримання (пасовищне чи стійлове, кліткове чи підлогове – для птиці) та годівлі; благополуччя із заразних хвороб; захворювання, які реєструються найчастіше. Обсяг підрозділу до двох сторінок.

5.5.3. Результати власних досліджень

У цьому підрозділі повинно бути проведено систематизацію і детальне викладення результатів проведених експериментальних досліджень та спостережень. Обсяг підрозділу до 15 сторінок.

5.5.4. Розрахунок економічної ефективності ветеринарних заходів

Економіка ветеринарної справи – це наука, яка вивчає закономірності впливу ветеринарного обслуговування і ветеринарних заходів, спрямованих на ефективний розвиток тваринництва, одержання максимальної кількості високоякісної продукції від сільськогосподарських і промислових тварин, включаючи велику рогату худобу, свиней, овець, кіз, коней, а також птицю, хутрових звірів, риб і бджіл, при найменших витратах праці та коштів на одиницю продукції.

За останні роки розвиток економічної теорії набуває все більших масштабів у різних галузях, проте проблема економічної ефективності ветеринарних заходів у сучасному вимірі потребує невідкладних наукових досліджень і аналітики. У цій галузі економіка має бути одним із головних критеріїв оцінки застосованих засобів боротьби з хворобами тварин, доцільності прийнятих рішень, вибору методів і систем профілактики та ліквідації захворювань (розділ повинен містити до трьох сторінок).

Система економічних показників для аналізу ефективності ветеринарних заходів:

- фактичний економічний збиток, який спричиняють хвороби тварин;
- витрати на проведення ветеринарних заходів;
- економічний збиток попереджений внаслідок проведення ветеринарних заходів;
- вартість додаткової продукції та сировини тваринного походження, одержаної при застосуванні ветеринарних препаратів;
- економія трудових та матеріальних ресурсів за рахунок застосування більш ефективних профілактичних, діагностичних, лікувальних засобів та методів, а також впровадження нових форм організації праці спеціалістів ветеринарної медицини;
- економічний ефект, отриманий в результаті проведення ветеринарних заходів;
- ефективність на 1 грн витрат;
- сумарний індекс ефективності ветеринарних заходів;

Економічну ефективність визначають в окремому господарстві, районі, області, країні. В залежності від призначення визначають ймовірну, очікувану, заплановану та фактичну економічну ефективність. Ймовірну визначають на стадії планування наукових досліджень по ветеринарних заходах, а очікувану – по закінченні науково-дослідної роботи для економічного обґрунтування наукових рекомендацій. Запланована економічна ефективність використовується при розрахунках річних планів по впровадженню нових заходів. Фактичну економічну ефективність визначають за результатами проведення ветеринарних заходів в господарстві, районі, області.

Економічну ефективність визначають на основі порівняння (співставлення) показників захворюваності, летальності, продуктивності тварин, якості продукції, витрат праці та матеріалів у базовому і новому варіантах ветеринарних заходів. Порівняння варіантів проводять при рівності (аналогії) всіх умов, крім тих, що вивчаються (новий комплекс ветеринарних заходів, використання більш ефективних засобів та методів профілактики, лікування, ліквідації хвороб тощо).

Визначення фактичних економічних збитків

Фактичний економічний збиток – це втрати, спричинені хворобами тварин та виражені в грошових одиницях.

Хвороби тварин обумовлюють різні види економічного збитку: від падежу, вимушеного забою, знищення тварин, від зниження продуктивності, від втрати племінної цінності, зниження якості продукції, вибраковки уражених органів, сировини, недоотримання приплоду, простою робочої худоби.

Економічний збиток, зумовлений хворобами тварин, розраховують за діючими державними закупівельними цінами на продукцію тваринництва.

Для розрахунку фактичних економічних збитків різних видів застосовують систему таких формул:

1. Від загибелі, вимушеного забою, знищення дорослих тварин

Розраховують як різницю між вартістю тварин в закупівельних цінах і грошовому виразі від реалізації продуктів забою чи утилізації трупів.

$$Z_1 = M \times Ж \times Ц - Вф$$

М – кількість загиблих, вимушено забитих, знищених тварин, гол.;

Ж – середня жива маса однієї тварини, кг;

Ц – закупівельна ціна одиниці продукції, грн;

Вф – виручка від реалізації продуктів забою, трупної сировини, грн

2. Від загибелі, вимушеного забою, знищення молодняку

При загибелі, вимушеному забої, знищенні молодняку економічні втрати більші ніж вартість цих тварин в закупівельних цінах, оскільки на отримання приплоду і вирощування молодняку витрачається більше трудових і матеріальних ресурсів. Тому економічний збиток від загибелі, вимушеного забою та знищення молодняку сільськогосподарських тварин (телята до 5 міс., поросят та ягнят до 4 міс.) визначають з врахуванням фактичної вартості молодняку на день загибелі.

$$Z_2 = M \times (Вп + Сп \times Т \times Ц) - Вф$$

М – кількість загиблого, вимушено забитого, знищеного молодняку гол.;

Вп – умовна вартість однієї голови приплоду, грн;

Сп – середньодобовий приріст живої маси тіла молодняку, кг;

Т – вік загиблого, вимушено забитого, знищеного молодняку, днів;

Ц – договірна закупівельна ціна 1 кг живої маси молодняку, грн;

Вф – виручка від реалізації продуктів забою, трупної сировини, грн

3. Встановлення вартості приплоду при народженні

Вартість приплоду при народженні встановлюють по вартості основної продукції, одержаної за рахунок кормів, витрачених на утворення приплоду, за формулами:

$$\begin{aligned} Вт &= 3,61 \times Ц \\ Вя &= 0,84 \times Ц : Пя \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} Вп &= 1,97 \times Ц : Пп \\ Вл &= 80 \times Скд \end{aligned}$$

Вт – вартість теляти, грн;

Вп – поросяти грн;

Вя – ягнати грн;

Вл – лошади при народженні, грн;

3,61 – кількість молока, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду однієї корови молочних порід, ц;

1,97 – кількість приросту маси свині, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду основної свиноматки, ц;

0,84 – кількість шерсті, яку можна одержати за рахунок кормів, що витрачаються на утворення приплоду, вівцематки шерстних порід, кг;

80 – число коне-діб, що дорівнює за витратами кормів утворенню приплоду кобилиці;

Ц – ціна одиниці продукції, грн;

Пп – вихід поросят на основну свиноматку, гол.;

Пя – вихід ягнят на вівцематку, гол.;

Скд – собівартість коне-дня, грн

4. Від зниження продуктивності

Розраховують трьома способами:

- По коефіцієнту втрат продукції

Для цього попередньо встановлюють коефіцієнти втрат основної продукції на одну хвору тварину в господарствах конкретної природно – кліматичної зони, при середньому рівні годівлі, утримання.

$$З = Кв \times Мз \times Ц$$

Мз – кількість хворих тварин, гол.;

Кв – коефіцієнт втрат основної продукції на одну хвору тварину, кг;

Ц – ціна одиниці продукції, грн

Цей спосіб дозволяє встановити приблизні втрати продукції і економічний збиток лише при таких захворюваннях, при яких хворі тварини можуть утримуватися в господарстві.

- Порівнянням продуктивності благополучних та неблагополучних стад

Даний метод базується на порівнянні продуктивності благополучних і неблагополучних стад при інфекційних та інвазійних захворюваннях з дотриманням принципу аналогів (по продуктивності, породності, умовах годівлі та утримання, вікових групах). Переваги даного методу в тому, що при розрахунках враховують природно-кліматичні і господарські умови в період реєстрації хвороби. До недоліків відносяться певні труднощі по вибору аналогічної благополучної ферми для порівняння з неблагополучною.

- Співставленням продуктивності здорових і хворих тварин

Даний метод дозволяє визначити економічні збитки від зниження продуктивності здорових і хворих тварин в неблагополучному стаді. Його рекомендують використовувати для розрахунку економічних збитків при незаразних, інфекційних та інвазійних захворюваннях, що не мають тенденції до поширення.

$$Зз = М \times (Вз - Вхв) \times Т \times Ц$$

М – кількість захворілих тварин(ялових маток), гол.;

Вз і Вхв – середньодобова кількість продукції (молока, м'яса) одержана відповідно від здорових та хворих тварин в розрахунку на одну голову, кг;

Т – тривалість спостереження за зміною продуктивності тварин (період карантину, неблагополуччя, перехворювання), днів;

Ц – закупівельна ціна одиниці продукції, грн

5. Від зниження якості продукції (сировини), одержаної від перехворілих, вимушено забитих, загиблих тварин

Розраховують як різницю між вартістю продукції стандартної та зниженої якості.

$$З4 = Вр \times (Цз - Цхв)$$

Вр – кількість реалізованої продукції зниженої якості, кг, шт.;

Цз і Цхв – ціна реалізації одиниці продукції (сировини), одержаної відповідно від здорових та хворих тварин, грн

6. Від бракування уражених туш, органів та сировини

Збиток від бракування туш, уражених органів, сировини визначають на переробних підприємствах, а також в сільськогосподарських підприємствах. В залежності від хвороби, характеру ураження туш, внутрішніх органів і сировини, вибракувану продукцію знищують спалюванням, піддають технічній утилізації чи санітарній переробці.

$$З5 = Пв \times Ц - Ці$$

Пв – кількість вибракуваної чи переробленої продукції, кг;

Ц – договірна закупівельна ціна якісної продукції та сировини, грн;

Ці – вартість продукції чи сировини, отриманої після переробки, грн.

7. Від втрати приплоду

Кількість недоотриманого приплоду може визначатися трьома способами:

- фактичним обліком кількості абортів, мертвонароджених плодів при певних захворюваннях;
- порівнянням середнього виходу приплоду в благополучних та неблагополучних господарствах;
- порівнянням виходу приплоду по області (району) з виходом приплоду в конкретному господарстві.

а) внаслідок перехворювання та яловості маток

$$З6 = (Кн \times Рв - Нф) \times Вп$$

Кн - коефіцієнт народжуваності, прийнятий за плановим показником;
Рв - можливий контингент маток для розплоду за видами тварин, гол.;
Нф - фактична кількість народжених телят, поросят, ягнят, гол.;
Вп - умовна вартість однієї голови приплоду, грн.

б) в результаті подовження сервіс-періоду

$$З_7 = M \times (T_x - T_z) \times K_n \times V_p : (T_x + T_z)$$

М – кількість перехворівших маток, гол.;

Тх і Тз – середній час від отелу до запліднення у перехворівших та здорових маток, днів;

Кн – коефіцієнт народжуваності, прийнятий за плановим показником;

Вп – умовна вартість однієї голови приплоду, грн.

8. Від втрати племінної цінності тварин

Найбільш ймовірний в племінних господарствах, неблагополучних по інфекційних та інвазійних захворюваннях, при яких забороняється реалізація племінних тварин. Визначається як різниця між балансовою вартістю чи вартістю тварин в цінах на племінну худобу і їх вартістю в закупівельних цінах.

$$38 = M_v \times (C_p - C_v)$$

Мв – кількість тварин, що втратили племінну цінність, гол.;

Цп і Цв – середня ціна реалізації, відповідно племінних та тих, що втратили племінну цінність тварин, грн

9. Від вимушеного простою виробничих приміщень

$$З_9 = M_m \times (C_v / 365) \times T$$

Мм – кількість невикористаних скотомісць;

Св – собівартість валової продукції в розрахунку на одне скотомісце, грн;

Т – період простою, днів.

10. Від вимушеного простою робочої худоби

$$З_{10} = M_r \times T \times C_k$$

Мр – кількість робочої худоби, що вимушено простояла, гол.;

T – середня тривалість простою тварин, днів;
Ск – собівартість робочого коне-дня, грн

11. Від знищення трупів і продуктів забою

$$З_{ii} = Пз \times Ц + Вз$$

Пз – кількість знищеної продукції, кг;
Вз – витрати на знищення трупів, продуктів забою, грн;
Ц – договірна закупівельна ціна 1 кг продукції, грн

12. Визначення загальної суми економічного збитку

Визначають шляхом сумування всіх видів фактичних економічних збитків.

$$З = З_1 + З_2 + З_3 + \dots + З_n$$

При хворобах не завжди бувають всі види збитків. Тому при визначенні загальної суми фактичного економічного збитку враховують лише ті, які спричиняє дане захворювання.

13. Визначення загальної суми витрат на ветеринарні заходи (Вв)

Витрати на проведення ветеринарних заходів – це сукупність всіх витрат, пов'язаних з їх здійсненням. Поділяються на прямі та непрямі (загальногосподарські і загальногосподарські) і складаються з трудових та матеріальних ресурсів у грошовому виразі, потрібних для здійснення відповідних протиепізоотичних, лікувально-профілактичних, ветеринарно-санітарних, зоогігієнічних, організаційно-господарських та інших заходів.

До прямих витрат відносять:

1. Оплату праці робітників, безпосередньо зайнятих на роботах по проведенню ветеринарних заходів, в т. ч. і відрахування на соціальне страхування тощо.
2. Амортизаційні відрахування від балансової вартості ветеринарного обладнання, апаратів, приладів та витрати на поточний ремонт приміщень і догляд за технікою. Наприклад, експлуатація цегляних приміщень складає 3,2 %, дерев'яних – 4,9 %, ветеринарних машин, дезінфекційної техніки та іншого обладнання – 14,5 % у рік.
3. Вартість використаних біопрепаратів, медикаментів, дезінфектантів, перев'язувальних засобів, палива, електроенергії, паливно -мастильних матеріалів, а також інструментів та обладнання малої вартості.
4. Витрати на спорудження тимчасових забійних площадок, пастеризаційних установок, пропускних пунктів, шлагбаумів, дезінфекційних бар'єрів, знезараження продуктів забою та трупної сировини.

Непрямі витрати включають оплату праці переважно головних та старших

спеціалістів ветеринарної медицини, транспортні витрати, на утримання аптек, складів тощо.

Загальна сума витрат на ветеринарні заходи визначається шляхом сумування всіх видів витрат.

Визначення загальної суми витрат на ветеринарні заходи (Вв)

$$Вв = Вв_1 + Вв_2 + Вв_3 + Вв_{и...}$$

У разі проведення розрахунків щодо непродуктивних тварин (собаки, коти та ін.) необхідно розрахувати лише витрати ветеринарні:

- вартість ветеринарних препаратів;
- вартість роботи лікаря;
- вартість перев'язувального матеріалу тощо.

Визначення економічної ефективності ветеринарних заходів у випадку інфекційних, інвазійних та незаразних хвороб тварин

1. Визначення коефіцієнтів захворюваності (Кз)

В неблагополучному стаді (Кз₁) і районі (Кз₂) визначають шляхам ділення числа захворілих тварин, відповідно, на поголів'я неблагополучних стад господарства чи району.

$$Кз_1 = Мзг : Мсг$$

$$Кз_2 = Мзр : Мср$$

Мзг – число захворілих тварин в окремому господарстві, гол.;

Мсг – загальне поголів'я сприйнятливих тварин в окремому господарстві, гол.;

Мзр – число захворілих тварин у районі, гол.;

Мср – загальне поголів'я сприйнятливих тварин в районі, гол.

2. Визначення коефіцієнту летальності (Кл)

Встановлюють шляхом діленням числа загиблих тварин на число хворих.

$$Кл = М : Мз$$

М - кількість загиблих, вимушено забитих, знищених тварин, гол.;

Мз - число захворілих тварин, гол.

3. Визначення питомої величини економічного збитку на 1 хвору тварину

Визначають на одну захворілу тварину (Кзб) розділивши загальну суму складових частин економічного збитку на число захворілих тварин.

$$K_{зб} = 3 : M_з$$

З – загальна сума економічного збитку, грн;

M_з – число захворілих тварин, гол.

Примітка: орієнтовні коефіцієнти захворюваності, летальності та питомі величини економічних збитків при різних захворюваннях наведено в додатку К.

4. Визначення попередженого економічного збитку

Попереджений збиток – Пз – це попереджені можливі втрати в тваринництві при хворобах різної етіології в результаті оперативного та комплексного проведення планових чи вимушених ветеринарних заходів із застосуванням більш сучасних засобів.

Попереджений збиток включає:

- > вартість тварин, загибель яких попереджено;
- > вартість продукції, збереженої в результаті попередження захворювання;
- > недопущення зниження якості продукції та її псування.

Попереджений збиток визначають з використанням нормативної бази, що включає середні показники захворюваності, летальності тварин, економічного збитку спричиненого хворобами. Кожен з цих показників встановлюють на основі вибіркового дослідження за період реєстрації хвороби, а також за експериментальними даними.

4.1. В результаті профілактики і ліквідації заразних і незаразних хвороб тварин в господарстві (Пі)

Визначають як різницю між потенційним і фактичним економічним збитком

$$Пі = M_{сг} \times K_{зі} \times K_{зб} - З$$

M_{сг} – загальне поголів'я сприйнятливих тварин, гол.;

K_{зі} – коефіцієнт можливого захворювання тварин в неблагополучних гуртах;

K_{зб} – питома величина економічного збитку в розрахунку на одну захворілу тварину, грн;

З – фактичний економічний збиток в господарстві, грн

4.2. Попереджений економічний збиток в результаті профілактики і ліквідації висококонтагіозних захворювань тварин, імунізація при яких перериває епізоотичний ланцюг.

Існують висококонтагіозні захворювання тварин з коефіцієнтом летальності $K_{л} = 1$, котрі, проте, допускають надійну імунізацію в результаті профілактичних заходів і повну ліквідацію даного захворювання в господарстві. Реально спостерігається загибель тільки одиничних тварин, але лише при проведенні належних ветеринарних заходів. До них належать, зокрема, *сказ* і *сибірка*. У таких випадках, коли без проведення належних заходів могло потенційно загинути все стадо, видається доцільним використовувати таку формулу:

$$\text{Пзт} = \text{Мсг} \times \text{Кзб} + \text{Вв} - \text{Мсг} \times \text{Кз} \times \text{Кзб}$$

Мсг – загальне поголів'я сприйнятливих тварин, гол.;

Кзб – питома величина економічного збитку на одну захворілу тварину;

Вв – ветеринарні витрати;

Кз – коефіцієнт захворюваності (фактичний).

Слід пам'ятати, що використання даної формули припускає, що кількість можливої захворюваності тварин у неблагополучних гуртах може досягати 100 % при відсутності оздоровчих заходів.

4.3. Попереджений економічний збиток внаслідок проведення лікувальних заходів в господарстві (Пз2)

Внаслідок проведення лікувальних заходів в господарстві (Пз2)

$$\text{Пз2} = \text{Мл} \times \text{Кл} \times \text{Ж} \times \text{Ц} - \text{З}$$

Мл – кількість тварин, яких лікували, гол.;

Кл – коефіцієнт летальності;

Ж – середня жива маса однієї тварини, кг;

Ц – закупівельна ціна одиниці продукції, грн;

З – фактичний економічний збиток в господарстві, грн

4.4. Попереджений економічний збиток внаслідок профілактики та ліквідації хвороб тварин в районі (Пз3)

$$\text{Пз3} = (\text{Мср} \times \text{Кз2} - \text{Мзр}) \times \text{Кзб}$$

Мср – кількість сприйнятливих тварин в районі, гол.;

Кз2 – коефіцієнт можливого захворювання тварин в районі;

Мзр – кількість захворілих тварин в районі, гол.;

Кзб – питома величина економічного збитку в розрахунку на одну захворілу тварину, грн

4.5. Внаслідок хірургічної операції тварин (Пз4)

$$\text{Пз4} = \text{Мп} \times \text{Ц} - \text{Вф}$$

Мп – кількість прооперованих тварин, гол.;

Ц – середня вартість тварин (балансова або за закупівельними цінами), грн;

Вф – можлива грошова виручка при вимушеному забої прооперованих тварин, грн

5. Визначення економічної ефективності ветеринарних заходів

Це сумарний показник (у грошовому виразі), який складається із збитку, попередженого внаслідок проведення ветеринарних заходів, вартості продукції, одержаної додатково за рахунок збільшення її кількості чи підвищення якості, економії

трудових і матеріальних витрат внаслідок застосування більш ефективних засобів та методів профілактики хвороб і лікування тварин.

$$E_e = Пз + Дв + Ев - Вв$$

або скорочений варіант

$$E_e = Пз - Вв$$

Пз – попереджений економічний збиток, грн;

Дв – вартість, одержана додатково за рахунок збільшення кількості і підвищення якості продукції, грн;

Ев – економія трудових і матеріальних витрат внаслідок застосування більш ефективних засобів і методів проведення ветеринарних заходів, грн;

Вв – витрати на ветеринарні заходи, грн

5.1. Додаткова вартість (Дв)

Це вартість одержана додатково за рахунок збільшення кількості і підвищення якості продукції, внаслідок застосування більш ефективних засобів і методів профілактики хвороб тварин, їх лікування визначають за формулою:

$$Дв = (Врн - Врт) \times Op$$

Врт і Врн – вартість виробленої чи реалізованої продукції за діючими закупівельними цінами, відповідно, при застосуванні традиційних (базових) і нових (більш ефективних) засобів, у розрахунку на одну оброблену тварину (одиницю роботи), грн;

Op – число оброблених тварин новими засобами (об'єм роботи), гол., м.

5.2. Економія трудових та матеріальних витрат (Ев)

Це грошовий вираз економії трудових та матеріальних засобів, отриманий в результаті зміни поточних виробничих витрат або капітальних вкладень у ветеринарні заходи, застосування більш ефективних засобів та методів профілактики, оздоровлення та лікування.

$$E_v = [(C_b + E_n \times K_b) - (C_n + E_n \times K_n)] \times A_n$$

Cб – витрати на проведення ветеринарних заходів в базовому варіанті, в розрахунку на одну оброблену тварину, грн;

Cн – витрати на ветеринарні заходи в новому варіанті, в розрахунку на одну оброблену тварину, грн;

En – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень, рівний 0,15;

Kб – питомі капітальні вкладення на одиницю роботи в базовому варіанті, грн;

Kн - питомі капітальні вкладення на одиницю роботи в новому варіанті, грн;

Ан – кількість оброблених тварин, гол.

6. Визначення економічної ефективності на одну гривну витрат (Егрн)

Даний показник характеризує віддачу праці спеціалістів ветеринарної медицини, а також матеріально-грошових витрат, використаних на проведення ветеринарних заходів.

$$\mathbf{E_{грн} = E_e : B_v}$$

E_e – економічний ефект, отриманий в результаті проведення ветеринарних заходів, грн;

B_v – витрати трудових та матеріальних ресурсів в результаті проведення ветеринарних заходів, грн

7. Визначення сумарних індексів ефективності ветеринарних заходів

Це узагальнений статистичний показник, що характеризує рівень ефективності ветеринарних заходів в різних господарствах, ступінь ефективності різних методів і засобів профілактики та лікування тварин, а також економічну ефективність ветеринарних заходів по роках. Для визначення сумарних індексів економічний збиток та витрати на проведення ветеринарних заходів в розрахунку на одну тварину при певній хворобі перемножують і мінімальне значення приймають за одиницю, решту показників ділять на мінімальне значення.

$$\mathbf{I_1 = Z_1 \times B_{v1} : Z_1 \times B_{v1};}$$

$$\mathbf{I_2 = Z_2 \times B_{v2} : Z_1 \times B_{v1};}$$

$$\mathbf{I_3 = Z_3 \times B_{v3} : Z_1 \times B_{v1};}$$

$$\mathbf{I_4 = Z_4 \times B_{v4} : Z_1 \times B_{v1};}$$

де: $I_1, I_2, I_3, I_4 \dots$ – сумарний індекс ефективності ветеринарних заходів в різних господарствах;

$Z_1, Z_2, Z_3, Z_4 \dots$ – економічний збиток в різних господарствах від хвороб в розрахунку на одну тварину, грн;

$B_{v1}, B_{v2}, B_{v3}, B_{v4} \dots$ – витрати на здійснення ветеринарних заходів в різних господарствах, в розрахунку на одну тварину, грн.

Найбільш висока економічна ефективність ветеринарних заходів досягається в тому випадку, якщо сумарний індекс рівний 1, оскільки цей показник отриманий при найменших витратах на проведення ветеринарних заходів та найменших розмірах економічних збитків. Збільшення показників свідчить про зниження економічної ефективності ветеринарних заходів.

По показнику сумарного індексу ефективності ветеринарних заходів можна зробити порівняльну оцінку різних способів лікування тварин, методів проведення профілактичних та оздоровчих заходів.

Список рекомендованої літератури до розділу

1. Організація та економіка ветеринарної справи / В. В. Недосеков, Е. Хаунхорст, В. А. Ситнік та ін.; під ред. В. В. Недосекова. Київ: Видавничий центр Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України), 2019. 396 с.
2. Бегас В. Л. Організація та економіка ветеринарної справи : практикум. Житомир : Полісся, 2017. 128 с.

5.5.5. Обговорення результатів власних досліджень

У цьому розділі наводиться детальний аналіз одержаних результатів досліджень, порівняння їх з іншими літературними джерелами чи загальноприйнятою практикою. Обсяг підрозділу до п'яти сторінок. За наявності суперечливих думок авторів з того чи іншого питання потрібно спробувати знайти причину розходжень. Іноді це є результатом похибок методичного характеру, застарілого обладнання, використаного під час проведення експериментів.

5.6. Біобезпека на виробництві

Біологічна безпека – це заходи спрямовані на збереження живими організмами своєї біологічної сутності, біологічних якостей, системоутворювальних зв'язків і характеристик, що досягається шляхом попередження, зменшення й елімінації негативного впливу факторів (біологічних, фізичних, хімічних) на біологічну структуру та функцію людини в сьогоденні та майбутніх поколіннях, на біологічні об'єкти природного середовища, також на сільськогосподарських тварини й рослини.

Основою цього розділу є аналіз ефективності розроблених заходів біобезпеки та біозахисту на підприємстві.

Для виконання завдання розділу потрібно:

1. Проаналізувати які біологічні ризики існують на підприємстві (інфекційні біологічні ризики, внутрішньо-лабораторні інфекції, проблема подвійного використання, антропогенні загрози).

1.1. Провести оцінку ризику встановивши:

- Патогенність збудника інфекційних захворювань;
- Потенційні наслідки інфікування;
- Шляхи передачі патогена;
- Наявність патогену у довкіллі;
- Наявність відповідного «господаря» патогена (людина або тварина);
- Доступна інформація, а саме досліди на тваринах, звіти про лабораторне інфікування або клінічні звіти;
- Лабораторна діяльність з патогенами (обробка ультразвуком, аеронізація, центрифугування тощо);
- Будь-які генетичні маніпуляції з організмом, які можуть розширити перелік «господарів» патогена, або змінити його чутливість до відомих ефективних схем лікування;
- Доступність на місцях ефективних профілактичних заходів попередження розповсюдження патогену.

1.2. Вказати за класифікацією ВООЗ до якої групи ризиків належать ідентифіковані інфекційні чинники.

2. Провести аналіз основних принципів біобезпеки за якими працює підприємство.

2.1. Навести заходи які існують на підприємстві щодо попередження біологічних ризиків негативного впливу патогенів, токсинів, або їх випадкового розповсюдження в лабораторних умовах (збереження, контролю й обліку інфекційних патогенів і токсинів у мікробіологічних лабораторіях з метою запобігання їх втрати, крадіжки, неправильного використання, диверсії, несанкціонованого доступу або навмисного несанкціонованого вивільнення).

2.2. Навести (за потреби) специфічні процедури з лабораторної біологічної безпеки.

3. Зробити висновок щодо ефективності (адекватності) заходів з біобезпеки, що запроваджені на підприємстві.

Список рекомендованої літератури до розділу:

1. Верховна Рада України. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 05.06.1992 р. Режим доступу http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_030

2. Верховна Рада України. Про приєднання України до Картахенського протоколу про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття: Закон України від 12.09.2002 р.152-IV. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/152-15>.

3. ДНАОП 2.1.29.1.03-99 Правила охорони праці в лабораторіях ветеринарної медицини. Державний нормативний акт про охорону праці, Київ, 1999, 62с.

4. ДСП 9.9.5.-080-2002 Правила влаштування і безпеки роботи в лабораторіях (відділах, відділеннях) мікробіологічного профілю. Державні санітарні правила. Видання офіційне. Київ, 2002, 48с.

5. Зленко В. В., Пірятінська Н. Є., Литвиненко М. І. Організація роботи та забезпечення санітарно-протиепідемічного режиму в лабораторно-діагностичних установах різного профілю: навч. посібник. Харків: ХНМУ. 2015, 56с.

6. Проблеми біологічної безпеки та біологічного захисту у ветеринарній медицині та біотехнології / Стегній Б.Т. та ін.; за ред. Стегнія Б.Т. Харків, «НТМТ», 2013, 414с.

Обсяг розділу до двох сторінок.

5.7. Висновки

На підставі результатів власних досліджень автором повинні бути написані висновки у вигляді коротко сформульованих і пронумерованих тез. Кількість висновків залежить від обсягу одержаних результатів і значення проведених дослідів, а також завдань, що були поставлені для виконання кваліфікаційної роботи.

Кожна теза висновків повинна містити конкретні дані (цифрові), отримані як результат виконання кваліфікаційної роботи.

5.8. Список використаних джерел

За результатами виконаної роботи здобувач вищої освіти має опублікувати статтю або тези у відкритих джерелах, а публікацію внести у список літературних джерел і додатки та дати посилання у розділі «Обговорення результатів власних досліджень».

Список використаних джерел має налічувати 35–50 найменувань та оформлюється згідно з вимогами Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або з використанням міжнародного стиля оформлення наукових публікацій АРА (American Psychological Association) style, за

алфавітом або у порядку згадування».

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел наведено в додатку Ж.

5.9. Додатки

У додатках вміщують матеріал, який є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини не може бути послідовно розміщений у основній частині через великий обсяг або його способи відтворення. Додатками можуть бути, наприклад, результати біохімічних, морфологічних чи інших досліджень крові, кормів, графічний матеріал, таблиці великого формату, розрахунки, опис апаратури і приладів, опис алгоритмів і програм задач тощо. Обов'язково необхідно внести ксерокопії статті, тез чи іншої форми публікації, у яких здобувач є співавтором або сертифікату і програми конференції у яких здобувач вищої освіти брав участь.

Додатки оформлюють на наступних її сторінках.

У тексті роботи на всі додатки повинні бути посилання. Розміщують в порядку посилань на них у тексті.

Кожний додаток слід розташовувати на новій сторінці з написанням зверху посередині сторінки слова Додаток і його позначення. Згідно з ДСТУ 3008-95-«Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, О, Ч, Ъ, наприклад: додаток А, додаток Б і т.д. У випадку повного використання літер української абетки допускається позначати додатки арабськими цифрами.

Додаток повинен мати заголовок, який друкують (записують) симетрично тексту з великої літери окремим рядком.

Додатки, як правило, виконують на аркушах формату А4. Текст кожного додатка, за необхідності, може бути розділений на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, які нумерують у межах кожного додатка. Перед номером ставиться позначення цього додатка.

Ілюстрації кожного додатка позначають окремою нумерацією арабськими цифрами з додаванням перед цифрою літерного позначення додатка, наприклад: Рисунок А.2, Рисунок В.3 і т. ін.

Додатки повинні мати загальну з кваліфікаційною роботою наскрізну нумерацію сторінок.

6. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

На завершальному етапі підготовки кваліфікаційної роботи до захисту встановлюється її відповідність вимогам ДСТУ 3321:2003 «Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять» шляхом здійснення нормоконтролю відповідальними науково-педагогічними працівниками. Лише після цього матеріали кваліфікаційної роботи подаються на перевірку рівня оригінальності академічних текстів.

Здобувач вищої освіти не пізніше, ніж за 10 днів до дати проведення попереднього захисту має подати на кафедру електронний текст кваліфікаційної роботи у форматі: .doc;

.docx; .rtf.

Здобувач вищої освіти, який виконав кваліфікаційну роботу, що має високу, достатню оригінальність тексту, допускається до її захисту.

Здобувач вищої освіти, який виконав кваліфікаційну роботу, що має задовільну оригінальність тексту, допускається до захисту за умови надання консультації з боку наукового керівника.

Здобувач вищої освіти, який виконав кваліфікаційну роботу, що має низьку оригінальність тексту, не допускається до її захисту.

Після отримання позитивного результату всі підготовлені аркуші текстових документів кваліфікаційної роботи складають і переплітають у такому порядку: титульний аркуш, пояснювальна записка, завдання на кваліфікаційну роботу, зміст, реферат, перелік умовних позначень, одиниць, скорочень і термінів (за необхідністю), вступ і далі кваліфікаційна робота згідно із змістом. На внутрішній стороні обкладинки наклеюють конверт, куди вкладають рецензію, подання Голові екзаменаційної комісії, звіт про рівень оригінальності академічних текстів.

Кваліфікаційна робота повинна бути розміщена в електронному репозитарії наукових публікацій ПДАУ, відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року №2145-УШ та рекомендацій Міністерства освіти і науки України, визначених у листі №1/9-565 від 26 жовтня 2017 року «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» та представлена в роздрукованому вигляді за 10 днів до захисту в деканат.

Водночас з оформленням кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти готується до захисту роботи в екзаменаційній комісії: складає доповідь, де викладає основний зміст роботи, висновки. Готує рисунки, графіки, діаграми, таблиці за результатами основних досліджень у вигляді комп'ютерних презентацій.

7. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Захист кваліфікаційної роботи проводиться прилюдно на відкритому засіданні екзаменаційної комісії. Здобувач готує до захисту доповідь та ілюстративний матеріал у вигляді таблиць, графіків, діаграм, слайдів, відео сюжетів, комп'ютерних презентацій тощо, які відображають результати дослідження, основні висновки, що містяться у роботі.

Необхідну кількість та зміст ілюстрацій доповідач визначає самостійно, погоджуючи з науковим керівником.

Захист кваліфікаційної роботи розпочинається із оприлюднення подання Голові екзаменаційної комісії, доповіді здобувача, який впродовж 10 хвилин повинен викласти:

- актуальність теми;
- структуру роботи;
- результати проведених досліджень;
- зміст запропонованих заходів та їх обґрунтування.

На завершення доповіді потрібно відзначити:

- ступінь впровадження результатів роботи;
- яка фактична і очікувана ефективність запропонованих заходів;
- доцільність та шлях продовження досліджень.

Члени екзаменаційної комісії, присутні на захисті, можуть ставити доповідачу запитання з метою визначення рівня його професійної підготовки та ерудиції.

Після відповіді на запитання слово надається науковому керівнику для характеристики і оцінки роботи. У разі його відсутності, з поважних причин, висновок повинен бути оприлюднений секретарем екзаменаційної комісії. Потім зачитується рецензія.

Під час захисту ведеться протокол засідання екзаменаційної комісії. Загальний захист кваліфікаційної роботи не повинен перевищувати 30 хв.

Здобувачі вищої освіти, які під час захисту отримали незадовільні оцінки, отримують академічні довідки про навчання. Для повторного захисту кваліфікаційна робота може бути прийнята через рік.

Голова екзаменаційної комісії може надати здобувачу рекомендацію до вступу в аспірантуру, якщо він захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою «відмінно».

Екзаменаційна комісія у своєму рішенні визначає доцільність практичної реалізації результатів досліджень кваліфікаційної роботи.

Кваліфікаційна робота є документом суворого контролю і зберігається упродовж п'яти років в архіві ПДАУ, а потім списується у встановленому порядку.

Рішення екзаменаційної комісії щодо оцінювання знань, виявлених випускником під час захисту кваліфікаційної роботи, а також про присвоєння йому ступеня вищої освіти «Магістр», професійної кваліфікації лікаря ветеринарної медицини та видачі документа про вищу освіту ухвалює екзаменаційна комісія на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, що оцінювали захист здобувача. За однакової кількості голосів, відданих за різні оцінки, голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

У разі незгоди з оцінкою здобувач вищої освіти має право на апеляцію. Апеляція подається особисто здобувачем вищої освіти на ім'я ректора Університету в день проведення захисту кваліфікаційної роботи, але не пізніше ніж на наступний робочий день після оголошення результатів.

За дорученням ректора, у разі надходження апеляції, розпорядженням першого проректора створюється апеляційна комісія для її розгляду. До її складу можуть входити: проректор з науково-педагогічної роботи, гарант відповідної освітньої програми, члени групи забезпечення освітньої програми, представники деканату, студентського сенату та студентської первинної профспілкової організації, омбудсмен учасників освітнього процесу, юрист.

У разі встановлення апеляційною комісією порушень під час проведення атестації, які вплинули на результати оцінювання, рішенням екзаменаційної комісії на підставі висновків апеляційної комісії з розгляду апеляції, здійснюється, за потреби, зміна результатів оцінювання.

ДОДАТКИ

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра _____

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: « _____ »

Виконав: здобувач вищої освіти за
ОПП Ветеринарна медицина
спеціальності 211 Ветеринарна
медицина
ступеня вищої освіти магістр
групи _____

_____
Прізвище та ініціали здобувача вищої освіти

Керівник: _____
Прізвище та ініціали керівника

Рецензент: _____
Прізвище та ініціали рецензента

Полтава 2026 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра _____

Освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина
Спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Рівень вищої освіти магістерський

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
(підпис)

(Власне ім'я та ПРИЗВИЩЕ)

«__» _____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____
(ПРИЗВИЩЕ ім'я по-батькові)

1. Тема роботи: «_____», керівник роботи

_____
(науковий ступень, вчене звання, посада, прізвище та ініціали керівника)

Затверджено засіданням кафедри протокол № ____ від «__» _____ 2025 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «__» _____ 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: _____

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Розділ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. _____

Розділ 2. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ. _____

Розділ 3. БЮБЕЗПЕКА НА ВИРОБНИЦТВІ. _____

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Власне ім'я Прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання перевірено
Економічна ефективність ветеринарних заходів			
Біобезпека на виробництві			

7. Дата видачі завдання « _____ » _____ 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи		
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу		
3	Опрацювання літературних джерел		
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи		
5	Виконання теоретичного розділу роботи		
6	Виконання аналітичних розділів роботи		
7	Виконання спеціальних розділів		
8	Оформлення тексту роботи		
9	Перевірка роботи на рівень оригінальності академічних текстів		
10	Попередній захист роботи на кафедрі		
11	Нормо-контроль		
12	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій		
13	Захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти _____
(підпис) (Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)Керівник роботи _____
(підпис) (Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1 сторінка (Формат А5, альбомна орієнтація)**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ****ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Направляється здобувач вищої освіти _____ до захисту
(прізвище та ініціали)

кваліфікаційної роботи за освітньо-професійною програмою Ветеринарна медицина спеціальності 211 Ветеринарна медицина

на тему: « _____ »

затверджені наказом ПДАУ від « ____ » _____ 20 ____ року № « ____ »

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ Сергій КУЛИНИЧ

(підпис)

Довідка про успішність

_____ за період навчання на факультеті ветеринарної

(прізвище та ініціали студента)

медицини з 20 ____ року до 20 ____ року повністю виконав навчальний план за освітньо-професійною програмою Ветеринарна медицина з таким розподілом оцінок за:

4-бальною шкалою: відмінно ____ %, добре ____ %, задовільно ____ %;

шкалою ЄКТС: А ____ %; В ____ %; С ____ %; D ____ %; E ____ %.

Методист факультету _____ Анастасія ШЕЛУДЬКО

(підпис)

2 сторінка (Формат А5, альбомна орієнтація)**Висновок керівника кваліфікаційної роботи**

Здобувач вищої освіти _____

_____
_____
_____

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис) (Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

« ____ » _____ 2026 року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач вищої освіти _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи перед екзаменаційною комісією.

Відповідальний за нормо-контроль _____
(підпис) (Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

« ____ » _____ 2026 року.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

« ____ » _____ 2026 року.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти за освітньо-професійною програмою
 Ветеринарна медицина, спеціальності 211 Ветеринарна медицина
 ступеня вищої освіти магістр
 факультету ветеринарної медицини
 Полтавського державного аграрного університету

_____ (ПІБ здобувача вищої освіти)

на тему: « _____ »
 виконану на кафедрі _____ під керівництвом _____

_____ (науковий ступінь, вчене звання, посада, Власне ім'я Прізвище)

Кваліфікаційна робота за своєю структурою сприяє всебічному розкриттю обраної актуальної теми та виконанню одержаного завдання.

За структурно-логічною побудовою та технічним оформленням кваліфікаційна робота відповідає вимогам, що висуваються перед випускниками спеціальності 211 Ветеринарна медицина.

Автору вдалося дослідити значне коло наукових праць як вітчизняних так і зарубіжних вчених, що стосуються теорії та практики _____

Аналітична частина роботи втілює результати досліджень _____

У кваліфікаційній роботі автором використано ряд методів наукових досліджень, а саме _____. Наочність результатів отриманих в роботі підтверджується рисунками, графіками та діаграмами.

Результатами проведених автором у кваліфікаційній роботі досліджень є наявність конкретних висновків.

Слід відзначити деякі недоліки роботи: _____

Таким чином, кваліфікаційна робота втілює спроби самостійних досліджень і рекомендується до захисту перед екзаменаційною комісією. Автор кваліфікаційної роботи _____ заслуговує присвоєння кваліфікації «лікар ветеринарної медицини».

Рецензент: _____

(Власне ім'я Прізвище, науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи рецензента)

Освіта рецензента: _____

(назва закладу вищої освіти, спеціальність)

_____ « _____ » _____ 2026 року

(підпис)

(Власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Зразки оформлення таблиць у кваліфікаційній роботі

Таблиця

(назва таблиці)

3	4		2
5			5

3

4

					2
					6
					5

3

4

1. Шапка таблиці.
2. Заголовки граф.
3. Боковик (графа для заголовків рядків).
4. Колонки (графи).
5. Горизонтальні рядки.
6. Підзаголовки граф.

Орієнтовні коефіцієнти захворюваності, летальності та питомі величини економічного збитку при інфекційних, інвазійних та незаразних захворюваннях

Захворювання	Коефіцієнти		Питома величина економічного збитку на 1 захворілу тварину, грн
	захворюваності	летальності	
Інфекційні хвороби			
Великої рогатої худоби			
сказ	0,03	1	324,64
бруцельоз	0,480	—	226,04
диплококова інфекція	0,64	0,2	14,71
злоякісна катаральна лихоманка	0,007	0,4	68,50
колібактеріоз	0,62	0,19	18,56
лептоспіроз	0,628	0,07	33,16
трихофітія	0,53	—	9,5
сибірка	0,012	0,774	262,7
туберкульоз	0,72	—	209,65
емфізематозний карбункул	0,013	0,7	147,31
ящур	0,91	0,015	37,8
Свиней			
сальмонельоз	0,26	0,18	11,58
колієнтеротоксемія	0,052	0,97	36,35
хвороба Ауески	0,5	0,409	34,75
бруцельоз	0,39	—	20,50
дизентерія	0,27	0,071	14,12
інфекційний атрофічний риніт	0,71	0,17	25,34
лептоспіроз	0,27	0,19	17,43
пастерельоз	0,42	0,29	19,9
вірусна пневмонія	0,27	0,18	15
вірусний гастроентерит	0,311	0,094	15,61
бешиха	0,71	0,14	15,78
чума	0,8	0,348	38,24
ящур	0,6	—	8,68

Овець			
бруцельоз	0,340	—	32,30
дизентерія	0,62	0,091	2,4
інф. ентеротоксемія	0,41	0,91	11,40
лептоспіроз	0,06	0,066	8,75
лістеріоз	0,51	0,24	14,05
сальмонельоз	0,38	0,22	6,05
ящур	0,7	—	3,5
Птиці			
Хвороба Н'юкастла	0,82	0,41	2,6
інфекційний ларинготрахеїт	0,53	0,087	1,71
колібактеріоз	0,27	0,17	0,69
лейкоз	0,26	—	3,14
пастерельоз	0,75	0,34	2,98
туберкульоз	0,73	—	5,48
Інвазійні захворювання			
Великої рогатої худоби			
гіподерматоз	0,46	—	18,5
діктіокаульоз	0,55	0,08	38,27
парамфістоматоз (гостра форма)	0,18	0,14	10,64
тейлеріоз	0,074	0,054	77,18
телязіоз	0,24	—	4,82
фасціольоз	0,263	—	34,71
цистицеркоз	0,002	—	17
ехінококоз	0,19	—	12,74
Овець			
гемонхоз	0,56	0,24	9,74
діктіокаульоз	0,41	0,06	6,11
моніезіоз	0,36	0,071	6,24
фасціольоз	0,32	0,022	7,15
ценуроз	0,07	0,19	8,11
ехінококоз	0,16	0,21	4,11
Свиней			
аскароз	0,47	0,11	7,42
трихуроз	0,41	0,08	6,13
езофагостомоз	0,46	—	9,17
ехінококоз	0,069	—	8,9

Незаразні захворювання			
Великої рогатої худоби			
аліментарна остеодистрофія	0,23	—	26,69
атонія передшлунків:	0,087		8,79
гостра	0,01		45,1
хронічна			
бронхопневмонія телят	0,17	0,15	25,07
диспепсія телят проста	0,27	0,06	11,5
токсична	0,19	0,66	34,7
кератокон'юнктивіт	—	—	7,93
мастит корів: серозний	—	—	9,48
катаральний	—	—	11,68
гнійно-катаральний	—	—	27,39
тимпанія рубця: гостра			11,46
хронічна	—	—	22,33
ендометрит	0,045	—	36,58
Свиней			
бронхопневмонія	0,21	0,11	11,93
гастроентерит	0,18	0,081	8,52
диспепсія поросят	0,130	0,083	7,12
проста	0,109	0,016	5,23
токсична	0,021	0,151	16,67
токсична дистрофія печінки	0,153	0,42	32,84
Овець			
атонія передшлунків	0,096	0,15	18,2
бронхопневмонія	0,31	0,33	9,0
гастроентерит	0,064	0,26	6,37
тимпанія рубця	0,14	0,41	24,20
Птиці			
авітаміноз	0,41	0,18	1,16
аліментарна остеодистрофія	0,18	0,09	1,33
гепатит	0,07	0,14	2,24

**ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

**згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання.
Загальні положення та правила складання» з урахуванням правок**

Характеристика джерела	Приклад оформлення Книги
Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Андріяш В. Державна етнополітика України в умовах глобалізації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с. 2. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с. 3. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с. 4. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів : Тріада плюс, 2004. 392 с. 5. Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с. 6. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті-1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 2. Богма О. С., Кисильова І.Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 3. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с. 4. Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України : монографія. Харків : Еспада, 2004. 192 с. 5. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах : практ. посіб. Харків : Право, 2011. 136 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Комаров В. В., Світлична Г.О., Удальцова І. В. Окреме провадження монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 312 с. 2. Кузнєцов М. А., Фоменко К. І., Кузнєцов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 3. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с. 4. Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 288 с. 2. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 3. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с. 4. The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY : Columbia University Press, 2010. 256 с.

Автор(и) та Редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / ред. А.Х. Степанюк. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 624 с. 3. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, І. Маринів. Харків : Право, 2011. 656 с. 4. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с. 5. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с. 2. Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с. 3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Генеза, 2004. 736 с. 4. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с. 5. Twenty-four hours a day. Miami, FL : BN Publishing, 2010. 400 с.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова) та ін. ; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. 2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Київ : Ін Юре, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінології. 424 с. 3. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибр. твори. Київ : Рад. шк., 1983. Т. 1. 480 с. <p style="text-align: center;">Частина видання</p>
Книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151-169. 2. Коломоєць Т.О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195-197. 3. Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. <i>Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки</i> : монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. С. 213-241. 4. Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. <i>Основи аграрного підприємництва</i> / за ред. М.Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5-15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932/1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133-136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С.134-137.

<p>Тези доповідей, матеріали конференцій</p>	<p>3. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С.134-137.</p> <p>4. Зінчук Т.О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. <i>Органічне виробництво і продовольча безпека</i> : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103-108.</p> <p>5. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково - популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50-53.</p>
<p>Статті із продовжуваних та періодичних видань</p>	<p>1. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. <i>Збірник наукових праць «Політологічні студії»</i>. 2011. № 2. С. 54-65.</p> <p>2. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36-46.</p> <p>3. Загірняк М., Костенко А. Про користування можливостями міжнародної бази даних Scopus. <i>Вища школа</i>. 2017. № 5-6. С. 48-55.</p> <p>4. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. <i>Політичний менеджмент</i>. 2006. № 5. С. 3-17.</p> <p>5. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>6. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14-15.</p> <p>7. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98108.</p> <p>8. Dalton R.J. Comparative politics of the industrial democracies: from the Golden Age to island hopping. <i>Political Science</i>. 1991. № 2. P. 15-43.</p>
	<p>Інші видання</p>
<p>Законодавчі та нормативні документи</p>	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 - VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22.</p> <p>3. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки 6 Указ президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>4. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136-141.</p> <p>5. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. Служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15-16.</p>

Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г.Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В.А. Маслова щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк.63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1 Спр. 78. Арк. 1-7.</p>
Патенти	<p>1. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p> <p>2. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21ro/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма- методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 061).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-0401]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила(КО 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницька І. П. Каталог рослин для робіт з фітодизайну / Донец. ботан. сад НАН України. Донецьк: Лебідь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.- довід. / авт.- упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів: Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності: бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш: біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/ganery?ganeryId=157257 57& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Мар'їна О. Контент-стратегія бібліотек у цифровому середовищі <i>Бібліотечний вісник</i>. 2016. № 4. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2016_4_4 (дата звернення: 26.09.2017).</p>

Автореферати дисертацій	<p>1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики: автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>2. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.03 Харків, 2010. 36 с.</p> <p>3. Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918-1933 рр.: автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Євдоченко О.О. Європейське бізнес-середовище в розвитку міжнародної економічної діяльності: дис. канд. екон. наук: 08.05.01 / Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005. 235 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл: дис. канд. фіз. - мат. наук: 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально- економічного розвитку промислового підприємства: дис. д-ра екон. наук: 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>

ПРИКЛАДИ

ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ЗА СТИЛЕМ АРА

American Psychological Association style)

Схема оформлення джерела	Приклад оформлення
Книги, монографії	
Прізвище ¹ , Ініціали ¹ , Прізвище ² , Ініціали ² , Прізвище ³ , Ініціали ³ , Прізвище ⁴ , Ініціали ⁴ , Прізвище ⁵ , Ініціали ⁵ , Прізвище ⁶ , Ініціали ⁶ , & Прізвище ⁷ , Ініціали ⁷ . (Рік). <i>Назва книги: Підназва</i> (номер видання). Місце видання: Видавництво. (кількість авторів не скорочують, перед останнім автором ставлять &)	<p>1. Орлюк, А. П., Гончар, О. М. & Усик, Л. О. (2006). Генетичні маркери пшениці. Київ: Алефа.</p> <p>2. Пилипенко, Л. А., Козуб, Н. О., Сігарьова, Д. Д., Симонов, В. Є., Романченко, В. О., Челомбітко, А. Ф., ... & Івасюк, Н.В. (2012). Молекулярно-генетична діагностика карантинних видів фітопаразитичних нематод. Київ: Колобіг.</p> <p>3. Rao, K. P. (2003). <i>The Economics of Transaction Costs: Theory, Methods and Application</i>. New York. doi:10.1002/9780813804620.ch11.</p>
Книга за редакцією	
Прізвище редактора, Ініціали. (Ред.). (Рік). <i>Назва книги: Підназва</i> (номер видання). Місце видання: Видавництво.	<p>1. McNamara, R. H. (Ed.). (2008). <i>Homelessness in America</i>. Westport, CT: Praeger Publishers.</p> <p>2. Ophir, A., Givoni, M., & Hanafi, S. (Eds.). (2009). <i>The power of inclusive exclusion</i>. New York, NY: Zone.</p>
Книга: автор і редактор	
Назва організації. (Рік). <i>Назва книги: Підназва</i> (номер видання). (Номер звіту*). Місце видання: Видавництво. *якщо це доречно	<p>1. Косенко, І. С., Опалко, А. І., & Опалко, О. А. (2008). <i>Фундук: прикладна генетика, селекція, технологія розмноження і виробництва</i>. І. С. Косенко (ред.). Київ: Наук. думка.</p>
Без автора	
<i>Назва: Підназва</i> . (Рік). (номер видання). Місце видання: Видавництво.	<p>1. Методичні рекомендації щодо проведення досліджень з картоплею. (2002). Немішаєве: Інтас.</p> <p>2. American Psychological Association. (2010). <i>Publication manual of the American Psychological Association</i> (6th ed.). Washington, DC: APA.</p>
Частина книги	

<p>Прізвище автора глави, Ініціали. (Рік). Назва глави: Підназва. В Ініціали Прізвище редактора або укладача (відповідальність*), Назва книги: Підназва (номер видання). (сторінковий інтервал). Місце видання: Видавництво.</p> <p>*скорочено</p>	<ol style="list-style-type: none"> Grosman, D. (2009). Writing in the dark. In T. Morrison (Ed.), <i>Burn this book</i> (pp. 22–32). New York, NY: HarperCollins Publishers. Farrell, S. E. (2009). Art. In D. Simmons (Ed.), <i>New critical essays on Kurt Vonnegut</i> (p. 91). New York, NY: Palgrave Macmillan. Сігарьова, Д. Д., Калатур, К. А., & Пилипенко Л. А. (2014). Система моніторингу паразитичних нематод у посівах цукрових буряків. В Роїк, М.В., & Газбулліна, Н. Г. (ред.) <i>Методики проведення досліджень у буряківництві</i> (с. 132-144). Київ: ФОП Корзун Д. Ю.
Багатотомні видання	
<p>Прізвище автора багатотомної праці, Ініціали, & Прізвище редактора, Ініціали (Ред.). (Рік). Назва багатотомної праці: Підназва (номер видання). (Діапазон томів). Місце видання: Видавництво.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Milton, J. (1847). <i>The prose works of John Milton</i> (Vol. 1–2). Philadelphia, PA: John W. Moore. Мельничук, О. С. (ред.). (1982). Етимологічний словник української мови. (Т. 1: А-Н, с. 102-103) ; Київ: Наук. думка.
Автореферат або дисертація	
<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва роботи: Підназва. Тип роботи. Установа, в якій захищено дисертацію, Місто.</p>	<p>Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора / кандидата наук / доктора філософії:</p> <ol style="list-style-type: none"> Стригун, О. О. (2016) Стійкість сортів пшениці озимої та їх використання проти шкідників в інтегрованому захисті в Лісостепу України (дис. ... доктора / кандидата / доктора філософії с.-г. наук). Інститут захисту рослин. Київ, Україна. O'Brien K. A. (2006). The philosophical and empirical intersections of Chinese medicine and western medicine. <i>Doctor's / Candidate's thesis / Ph.D. thesis</i> University at Albany, State University of New York, Albany. <p>Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора / кандидата наук:</p> <ol style="list-style-type: none"> Стригун, О. О. (2016) Стійкість сортів пшениці озимої та їх використання проти шкідників в інтегрованому захисті в Лісостепу України (автореф. дис. ... доктора / кандидата с.-г. наук). Інститут захисту рослин. Київ, Україна. O'Brien K. A. (2006). The philosophical and empirical intersections of Chinese medicine and western medicine. <i>Extended abstract of doctor's / candidate's thesis / Ph.D. thesis</i>. University at Albany, State University of New York, Albany.
Тези доповідей, матеріали конференцій	
<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва роботи, <i>Відомості про конференцію</i>. Місце видання: Видавництво. (кількість авторів не скорочують, перед останнім автором ставлять &)</p>	<ol style="list-style-type: none"> Лівандовський, А., & Таганцова, М. Сучасний стан формування сортових рослинних ресурсів кукурудзи. Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції, присвяченої 20-річчю членства України в Міжнародному союзі з охорони нових сортів (UPOV) (с. 36-37). 3 листопада, 2015, Київ, Україна: Нілан-ЛТД.
Стаття з журналу	
<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва статті: Підназва. Назва журналу, Номер журналу, Сторінковий</p>	<ol style="list-style-type: none"> Євстаф'єва, В. О., Коляка, М. А., Мельничук, В. В., & Канівець, Н. С. (2025). Ефективність зажиттєвої копровоскопії при лабораторній діагностиці нематодозів

<p>інтервал. За наявності doi: (кількість авторів не скорочують, перед останнім автором ставлять &)</p>	<p>травного тракту курей. Scientific Progress & Innovations, 28(3), 315–319. https://doi.org/10.31210/spi2025.28.03.50 2. Vus, U. M., & Gutyj, B. V. (2025). The effect of Devivit Carnitine on the functional state of the liver in rats under experimental carbon tetrachloride intoxication. Ukrainian Journal of Veterinary and Agricultural Sciences, 8(3), 3-7. https://doi.org/10.32718/ujvas8-3.01</p>
Електронні ресурси	
<p>Базове оформлення документа*. Взято з http: або doi: * за прикладами наведеними вище (книги, журналу, газети і т.д., але без відомостей про місце видання і видавництво)</p>	<p>1. Hsueh, C. (2010). Weblog-based electronic portfolios. <i>Educational Technology Research</i>, 58 (2), 11–27. doi:10.1007/s11423-008-9098-1 2. Musés, C. A. (Ed.). (1961). <i>Esoteric teachings of the Tibetan Tantra</i>. Retrieved from http://www.sacred-texts.com. Сторінки з веб-сайтів: 1. Державна служба статистики. Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua 2. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2016 році. (2016). Режим доступу: http://vet.gov.ua/sites/default/files/reestr%2014.04.2016.pdf</p>
Закони та інші нормативно-правові акти	
<p>Назва НПА. (Рік затвердження). Назва видання, Номер видання, Сторінковий інтервал.</p>	<p>1. Про Національну поліцію (Закон України). № 580-VIII. (2019). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19. 2. Молоко та молочні продукти. Методи визначання шкідливості: ДСТУ 6057:2008. (2010). Київ: Держспоживстандарт України.</p>
Патенти	
<p>Прізвище винахідника, Ініціали. (Рік публікації). Номер патенту*. Місце видання: Патентне відомство. *вказати країну</p>	<p>1. Мельничук, В. В., Євстафєва, В. О., & Івченко, Л. О. (2025). Патент №26933. Україна. Спосіб виготовлення нових мазевих форм. Київ: Державна служба інтелектуальної власності України 2. Le Van Meutte, V. (2003). U. S. Patent №. 6,601,955. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office.</p>
Методичні / практичні рекомендації	
<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва праці: підназва. Місто: Видавництво* * -За наявності</p>	<p>Петренко М. О., Євстафєва, В. О., & Мельничук, В. В. (2023). Методичні рекомендації щодо діагностики та лікування трихурузу в овець. Полтава: ПДАУ</p>